

БАБА-ВУЈКА

Она се звала Вујка, тј. баба-Вујка. Крава јој се звала Планинка, а куче Амина.

Само су њих троје живели у кући и пазили су се, здраво су се пазили.

Кућа им је била у Макевину шору. Малена, доста опала, даском покривена, с једном кухином и једном собом. До собе мален врт с бујном вегетацијом, тако да у лето руже и остало шаренило закриле сасвим мале прозорчиће, и због тога баба-Вујка лети увек награди да тка у шупици где пере кошуље. У маленој соби дуж два прозорчића има један миндерлук на ногарима, са једним олињалим ирамом и јастуцима сламом пуњеним, један старински орман с фиокама; на њему се местимице отрла боја и чисто жутило од дрвета меша се са црвено обојеним местима тако некако старински да се, хоћеш-нећеш, сећаш ћелаве главе Јована буреџије. На том орману беше неколико шољица за кафу, половина с одваљеним дршкама, друга половина иначе испрепуцана. Даље, један старински служавник са сасвим истртом сликом, која као да представља девојку с дигнутом чашом увис. Пред тим служавником, који је уза зид наслоњен, стајаше суд за слатко, од црвеног стаклета, и две чаше, једна крњава, друга читава са натписом „На здравље!“ У шољицама позабадана вај- кадашња ускршња јаја, у једној парченце нафоре, а у једној две игле с калемом свилених конаца. Покрај тога стоји поређано: једна крушка од сапуна, две праве дуње, труле на оној страни до даске, једно стакло од медицине, један свећњак са жутим мумаказама, две празне и једна пуна кутија палидрваца и један чибук. Собу крашаше, даље, један сточић, с даском озго жутом као лимун и толико изрибаном песком да се више и не познаје да је кадгод била рендеисана, већ се чисто ушчупавила и дрвена влакна стрше у небо. За пећи од лончића стајаше неки стари ковчег, са некаким ритерским знацима и већ сасвим истрцаним словима „анно 17...“ и даље се не зна. На том ковчегу један јорган и један узглавник, покривен избелелом цариградеком шамијом. О зиду, према истоку, свети Никола с китом суха босиљка, стакленцетом богојављенске воде и кандилом, које је у овој собици и дан и ноћ горело. Око једног малог, преко половине разбијеног огледала на зиду вишаше један жут, свилом преткан старински израђен убрус са троуглим шарама, које на базису имају по две ножице и, ваљда, представљају тице. Испрепуцан, жут као лимун патос такође истрт да по њему само вичан човек сме ићи босоног, јер хоће врло лако да се зацепи у табан. И прозори и врата увек су лети отворени. У соби увек мирише на гуње, чубар и босиљак, и веруј ми: толико је у тој соби тихо и мирно да би се ти и нехотично прекрстио кад ступиш преко прага, само да на зиду не висаше једна стара шаркија, са још једном жицом само и да преко ормана не лежаше један чибук од абонеса с ћилибарским такумом. Само та два знака опомињу те да се и у том про-стору некада живело смртним животом, да је и песма говорила о вину и о женама и да је чибуком распаљиван севдах. Па ипак, шта сам пута, још као ћачић, походећи своју стару својту, побожно скидао капу и изувао ципеле пре него уђем у собу, а сећам се, кад сам већ унутра био, да никад нисам могао гласно говорити: све ми се чинило да ћу поплашити ову тишину. Деси се тада да баба-Вујка изиђе у врт да ми донесе бресака, ја сам остао у соби, и тада ми је тако чудно било да сам падао у неки сан: Амина лежи пред вратима и спава на поливеним водом циглама, које распростиру хладовину по целој кући, сунце греје на прозор, а ветар наноси руже и шибље, по патосу се шарају живе слике, кандило трепери, лаке од ћерћелије завесе полећу у висину као какви грдни лептирови, чубар мирише - мене стане нешто изнутра гонити да устанем са свога седишта. Дођем насред собе. У очи ми пада стари чибук. Пазим на прозор да баба не дође, па турим чибук у зубе. Већ давно и давно запечен зифт у њему загаличе ми уста, којима је, ах, тада најслађи био пекмез, шећер и сутлија. Само малко закачим ноктом ону једну жицу на тамбури. Она зазуји, заколеба се. Брже-боље турим чибук на своје

место. Прихватим шаком и жицу и шаркију, да не зуји, али ми рука дршће и шаркија дрвеном својом главом клопара још јаче по зиду и тако чудно јечи да ми се чини зове некога. Уплашен се стрпам на један крај на миндерлуку, турим руке међ колена и као некакав кривац, а не знам зашто, чекам нешто страшно. Већ почињу да оживљују сви предмети, кад баба-Вујка улази с бресквама у рукама. Али она, место да разagna сан, само га меша са неком побожном јавом, и мени још јаче зуји нешто у ушима, и још тиши ми је глас. Да прекинем то несносно стање, ја онда усиљено викнем Амину и отидем да се играм с њоме у врту.

У двору налазим, ако је доцне пред вече, Планинку, бабину краву. Она је њу још као теле добила од апотекарице, добила, ал' тако: да јој то одради - и одрадила јој је. Две дуге године, од сунца до месеца, главу с разбоја дизала није. Шта је само пређе кроз руке прогурила! За обе апотекарске удаваче, сва сила девојачке спреме је с вратила њеног разбоја сишла. Колко је ћилима, ирама и шареница изапкала док је своју Планинку одрадила, ни сама не би умела казати - да је ко пита. У кравици је добила другарицу и лепу потпору ма, ни после јој не бејаше лако. Тешку је старост дочекала баба-Вујка.

[...]

Теретно је она живела, врло теретно-радила је туђе и хранила је њих троје. Често баба-Вујка нема шта ручати; али Планинка, кад дође с паше, зна утврдо да ће бити у карлици мекиња и да ће је баба-Вујка поздравити сољу из шаке; а Амина, опет, била је научила - верујте, људи!-да се у невољи самом шљивом храни, и не би она, као друго неко псето, за бога цушала по туђим кухинама, или чак, као што има безобразних вашчурина, крапа и од Симе касапина месо с пања. Јок!

Баба-Вујка устане изјутра рано, пре него што сунце и мисли изићи. Крсти се ваздан док се не дигне из кревета. Набаци на себе „фланерку“, па пође напоље, помилује Амину, која је поздрави пред вратима, па онда се умива. Онда поново иде под икону, крсти се, метанише, клања се, а уста јој се мрдају, затворају и отворају, показују шупљину тамо иза усана, али не чујеш гласа, па ни шапата, све иде нечујно, као да отвораш и затвораш неку стару бурмутицу. Она после, све крстећи се, долива уље у кандило, метне га на своје место, опет се измакне, па натрашке и крстећи се поново излази из собе. Сад више не милује Амине, јер би се после морала поново умивати, него иде право у кухину, наложи ватру, пристави малену ђезву, онда покваси руку, замочи је у сланицу и изиђе у авлију. Још све спава, само Планинка очекује своју газдарицу, своју другарицу. Баба-Вујка јој пружи руку, по којој се блистају кристалићи соли. Крава лиже, а Вујка јој тепа: „Кћери, душо, хранитељко, Планинко моја!“ Загрли је око врата, наслони се на њу и гледа како крава лиже посољену руку. После се врати у кућу, стакне ватру, узме чабрицу и, непрестано тепајући и извињавајући се својој крави, музе је. Овако јој говори: „Не бој се ти, душо, неће тебе мати. Продамо млеко, па купимо мекиња. Руча после мала Планинка. Дакако. Мати купи сена. Планинка добра. Амина немирна. Туче мати Амину. Планинка слуша. Дакако. Добро дете Планинка“, итд. Кад се помузе, онда замочи руку у чабрицу и начини крави крст на боку и при том нешто неразумљиво каже.

После тога баба-Вујка нахрани и Амину и Планинку, скуха себи каву, набере и очисти пасуља за ручак, намести собу, очешља се и по старински повеже мрком шамијом, и већ увелико ври њезин лонац кад се чује низ чаршију рог говедарев. Тада Планинка сама дође пред кућу да се опрости с Вујком и Амином. Амина скаче уз њу горе, докопа је за ухо или за ногу, па глоцка, истрчава се на њу и лаје, а баба-Вујка опет пружа слану руку. Сад: збогом! Крава оде. Вујка је испрати до врата држећи јој руку на сапима. Амина иде још даље и не враћа се док је говедар не помилује. После шврља по авлији. Поједе и друго парченце хлеба што јој је Вујка пружила, па оде и легне код разбоја и чека кад ће баба доћи.

И кад сунце већ изгреје, у овој кући иде исто онако као и јуче. Уз ватру ври лонац и пршти, у врту мирише цвеће, у двору се ракољи кокош, крај баба-Вујке лежи Амина и час по наћули једно или друго уханце, а кроз ту тишину клепеће без престанка разбој, као да неким чавлима још јаче прикива ову једнообразност.

Кад се приближује вече, баба-Вујка час по гледа хоће л' скоро Планинка. Сад поново почиње миловати Амину. У то доба обично се бавила дресуром тога псетета, и кад су јој живе биле другарице, хвалила се њима и показивала га. Нпр, псето је знало, кад му се каже „Напоље!“ да одмах иде напоље; „Истерај коку!“ и одмах трчи у кухину и тражи кокоши; или: „Иде Планинка!“ псето трчи на капију.

Кад већ хоће сутоњ и говедарев рог наново загуди, Амина трчи напоље, нађе Планинку и, скачући и облизујући се око ње, улазе обоје у двор, где их Вујка као децу дочекује. Сад опет мази краву, говори јој како ће да бије куче што лаје на њу: а, а, а, и руком потеже, као бајаги да бије куче, које полегне по земљи, повије главу и маше репом. Само га дохвати прстом, а оно легне на леђа и облизује се.

Сад се наново музе, после вечера; крава за себе, а баба и куче заједно, и кад кокошке полежу, кад се попале свеће по кућама и Цигани загуде у каванама, ове три душе предају се одмору.

Тужан је увод у одмор баба-Вујке. Док је дан, док очи гледају, душа се разилази по околини, њу не може да притисне ни радост, ни туга, очи су јој вентил сигурности. Чим се препуни у грудима, очи прхну на другу страну и кроз њих се проспе бар један део душевнога варива. Али кад наступи мрак, кад ућуте тице, замирише постеља на сапун и на чистоту, споља допиру неразумљиви гласи ноћног живота, а унутра само пуцка кандилце и миш грицка даску, па кад се и очи затворе, и то не стога што имају потребе и умора, него што је то тако ред, што је ноћ и што се мора спавати-онда се разбукти чист унутарњи живот, срце заигра као одуларен коњ. Благо ономе ко тада има макар и лепих успомена! А баба-Вујка је мислила тада: на своју Планинку, на Амину-по томе би она спавала; и на сина — због њега је сузе проливала, а од суза се гаси сан, као ватра од дажда.

Имала је она сина.

Одиста, баба-Вујка је поред Планинке и Амине имала и једног сина-црн јој син! Добро се учио док му је отац био жив, а кад баба-Вујка обудови, он постане несрећник.

"Еј, еј, шта ти варош и школа начинише од нако доброг и смерног детета... Мучна Вујка - уклета кућаница - гледај шта дочека!", сажалевају је њене исписнице, с пуном кућом унучади. "Мештер, да се привати забрана и куће, наопког се друштва уватио. Скитара се с дангубама и пробисветима, а веле, није с раскида ни карту да окрене"- врте комшије главама, заобилазе Вујкин кућерак у Макевином шору, алс кужан. И сама Вујка увиђа да је се клоне, те се чисто смањује - да је нема. Све више времена проводи пред кандилом: "Сачувај и саклони, свети Никола, заштитнице..." - усрдно се моли, мичући уснама. Неће Свевишњи Господ и Пресветла Богородица дати да њено добро, лепо дете потоне у калеж и несрећу - нада се. Али, али...цепти од тешке слутње и све се грђе ноћи плаши.

Пошто јој већ и добри поп Арса (светећи васкршњу водицу) брижно указа како је Вучко ударио странпутицом, она бризну плакати, под теретом самоће и инокосне, удовичке муке. Попу се у онај пар ражалило, ма од прекора одустајо није: "Не ваља то мазити дете и попуштати му, па да је једино на свету", закључио је, истина - блаже, корачивши преко прага, између собе и кухинице, на одласку. "Не ваља, јашта да не ваља...", зна то и јадна Вујка, само што не бејаше никоје асне од њезиног знања. Покојни му отац ваздан на вољу чинио, те његово бејаше и то са школом. Понајпре се њојзи никако милило није јединца од куће одвраћати ма, женску ти вољу нико ни у што не узимаше. "Што да нам вако бристо дете остане слепо код очију?", издрачиваше се

на њу покојник, Бог да му душу прости, а гледај на шта изиђе. Што је учио - учио, док му отац још жив бејаше. Потом - све батали. Отпади се и од огњишта и од мајке... Боже прости, алс му би уврачано, да се скрасити не могадијаше. О њему су по селу, па и у нашој кући, причана разна чуда. Полу-шапатам: "да не чују деца..."

Ја га се нешто мало сећам, старији је био од мене, и не могу а да му се не дивим. Знам кад је везао тикве, па напливао на Саву. Насред Саве конопац пуче. Тиква одлете једна на једну, друга на другу страну, а Вучко под воду. Излете једанпут-два, задављено викну: „Чамац, бре!“ па под воду. Аласи прискочише и извадише га. Острмоглавише га, турише му оцат и лук под нос, и он дође себи. Никола лађар замаглио чибук, па му узео држати придику, али Вучко како дође себи, докопа весло те ти и Николу, и оног аласа чији је чамац, с два завитлаја у воду свали и - завесла на другу страну. Док се она двојица повратише од чуда, те окупише потеру од других рибара, док објаснише шта је и како је, Вучко измаче - и-хаај! Фуриозно веслајући, чак и оне своје тикве стиже покупити. Тек са даљине (из које га једва још чути могадијаше), довиче им како ће чамац с друге стране воде оставити - те нека дођу да га узму!

Беше то последњи пут да је виђен, само што смо и после још о њему слушали многе приче и нагађања. Најпре се зуцкало како је оним бегом преко Саве "цигло главу на раменима спасавао, замећући траг некојим тамо, наopakим пајташима, opakим крвницима...прете му, море, смрћу ради великог, карташког дуга". Потом се пронесе, како га гоне Зебићи, богати марвени трговци, које је на превару оробао. Ти трговци, причало се, по препоруци Т-ског учитеља, најмили Вучка (алс писменог и школованог), да им свађа рачуне на каси: "Била му, море поверена грдна нека сума, ради исплате јунади и свиња...све написмено, по њином тефтеру!". Ал место у буђеларима селских домаћина те се паре - говорило се – нађоше у оним тиквама за којима несретник стога онако дављенички кидисаше, на уграбљеном, аласком чамцу. Зебићи јако, гађају оног учитеља, ма узаман: "хич му не могу, "јербо је го ко пиштољ те немају од чега да се намире, таман кад би га и на суд дали... "

Тако се причаше.

Баба-Вујка стисла ојађено, материнско срце трпећи што је снашло, ма још се узда да је све нека грешка те да ће јој (отпут), њезин јединац приспети однекуд - насмејан и невин. Само, дани се ређају, а исправка и олакшање не долазе, него јој црнило потврђују. Притиснута крстом судбине, носи она своју муку ћутке, ником се не поверавајући: "Која се оно двојица, по варошки оденутих незнанаца, распитују за њезину кућу и - поради чега?". "Што јој жандари (и то у два наврата), сврћаше у авлију?". "Каким послом је одила у општину? Те, која је грдна мука нагна па обе велике њиве и цео забран јасења и растове шуме - даде на добош?"

Од саме баба-Вујке, хич се дознати не могадијаше. Ма, доцније се јабоме (од ува, до ува), ипак обзнани да су јој и њиве и забран, отпут залегли алс накнада штете, како би Зебићи одустали од парнице и судског прогањања Вучковог. Мада је питање - би ли га се (у оно бурно, полу-ратно и ратно време метежног превирања), баш и сама власт домогла, све и да је званично гоњен. Нестао је што 'но реч, ко игла у пласту сена! А народ - ко народ, настави о њему испредати приче које, што време више протицаше, биваху све чудније. Те - "стао под барјак пук. Р. Алимпића, (који је уз границу на Дрини, окупљо добровољце за борбу с Турцима у Босни и Рашкој)...видио га својим очима тај и тај, ". Те, "утеко у неки

далек манастир (може бити баш и оним чамцем, па преко Дунава), чак у Ст. Андреју, где се замонашио...". Те, "уватила га турска војска, набасо ноћу, Дрином, на тамо њин, логор...", и све тако, од уста до уста, ваздан се ту надодавало и одузимало, јер "језик костију нема". Да је Вучко из онога отетог чамца, (по сведочењу Николе лађара), узео цигло тежинску рубу и пеленгир, док је сам чамац на другој страни реке дочеко аласа чији и беше - у тим се причама (већма), са ума сметаше.

Ма, свако чудо за три дана - те и то.

Рат с Турцима се већма разбукто и пристизаху руски добровољци. Готово свачија мисао иђаше на ту страну - поглавито у кућама из којих синове, браћу и мужеве на фронт отпратише. Велика, мрачна страва у душама, разгоњена је жишком надања и пуним устима фале за - стварне и измишљене - подвиге генерала Черњајева. Елем, пред налетом великих и важних догађаја, нагађања о Вучковој судбини блеђаше у свакоме, сем у несретној баба-Вујки.

Она пак и сама избегаваше по туђим кућама залазити, ма слабо се ко и њојзи увраћаше. Истина, моји јој с почетка још и иђаху видети - треба ли јој шта? Нудише помоћ и тешише је надом - ко што то већ бива, ма баба Вујка све одреда одби својом тврдом, каменом ћутњом. Треће јесени, неки јој цигански цамбаси, може бити на муштулук рачунајући, дотурише абер како је Вучко с нашом војском виђен чак доле - на јужном фронту, око Мораве. Могедијаше ли у томе бити истине или ове (санћим гласоноше), хтедоше ушићарити на туђој муци - сами Бог зна. У онај пар, неповерљива баба Вујка и њезина верна Амина, која је "гризла земљу" око ногу ових наметљиваца, једва их се ратосиљаше.

Од то доба она (баба Вујка), више ништа за њега не чу. Често је мислила да је умро и плакала је, а да је знала да је жив и шта је с њим, би јој се сузе, што 'но реч, окамениле, следиле. Често јој се у ноћним часовима показује он, одрастао човек, висока ведро чела, повиле му се обрве преко модрих очију и из њих вири нека благодот, као из отвореног еванђеља где је прича о блудном сину. После јој дође калуђер, блед, блед као сир, усне се опустиле благо и тихо, малена брадица заоквирила му лице, претура бројанице, гледа у њу тако благо, тако умиљато да јој се одсецају колена, па би ближе њему; али он тако тихо одбија је руком, тако тихо, као да му је рука од паучине, и каже јој да он нема никога, да неће никакве радости овога света, да једе само боранију, љуби само иконе, да хоће да се посвети и да се од свеца само тиме разликује што шмрка бурмут. После уједанпут чује кораке: туп! туп! звече оструге и улази катана; одскаче сабља од ногу, цакле се пулије по прсима и блиста злато на раменима, и она најпре мисли да је то Аничин Која. Али јест! Која скида капу, па трчи руци и иште благослова од матере, а она не може да дође себи од радости и од чуда да није познала свога доброга сина. Све те, пак, слике обично се почињу тиме да она чује како зврче кола и стају пред кућу, како шкљоцне реза на капији и како Амина скичи и гребе на вратима и не лаје, јер је неко познат; а све те слике опет се свршавају преткивањем из садашњости и најзад правим неразабраним и ћудљивим сном у коме јој Вучко истреса из шпагова прогрушано млеко и лаје као Амина.

С грким плачем прати Вујка те своје снове на јави и на сну, и кад се прашта од њих, кад оставља постељу, онда се све јаче и јаче приљубљује својим двома другарицама: кучету и крави, и чини јој се да већ без њих не би могла живети.

И доиста не би.

Једнога дана нестане јој Амине. Баба-Вујка је најпре зваше по имену, покушаваше чак и да звижди, али Амина не дође. Њојзи се одсекоше ноге. Уплашено

стаде завиривати под кревет-нема је. Претури све ствари по кухини и шупици-нигде Амине. Онда отрча у суседство и распитиваше за њу. Најзад стаде молити и преклињати да јој бар кажу ако је куче учинило коме каку штету, па га убили. Тражаше да јој га даду, ма и мртво. Све залуд, сама се врати кући. Колико вољаше ову животињицу, толико јој се чињаше да је то неко зло предсказање што је стара другарица тако изневери. Кад Планинка дође с паше, Вујка је дочека на прагу, седећи, а са сузним очима. Не помуже ни краве, не окуси ништа и целу ноћ не заспа. Сутра се диже рано, обуче се и оде у општину .

Забрађена мрком шамијом, тегобно се она успе уз оно четири-пет степена пред вратницама општинског надлештва. "Осећам да ми се ближи вакат, а инокосна сам, никог својега немам... Те оћу за живота да уредим ствари...", куражно изложи властити наум, да за одлазак са овог света раскрчи и поспреми за собом, ко што читавог века чињаше с кућицом и авлијом у Макевину шору. Мојима, као јединој, ма и подаљој својти, остави у аманет Планинку: "Вредна је моја ранитељка, те ће достати и ко ајлук за скромну сарану, кад ми дође судњи трен" - разјасни рехавом, иначе надменом и с народом осорљивом бележнику, који је - у више маова - вадио плајваз и потекар га за уво задево, у грдној нелагоди. "А, шта ти оно с Вучком бијаше? Без облигатног доказа да је тај алаук живот скончо, води се ко да имаш сина...ниси сама на свету" - стаде јавашно да опипава - дал је стара још у памети? "Јал жив, јал није - у Божијој је руци. И само Он зна, ради чега ме вако осуди... Побелиле ми очи од чекања. У овај пар, за ме је доцкан...ништа доли смрти, дочекати не могу. Него, ти јако пиши - ко што ти велим".

Појмивши да стара не одступа од свог наума, општински бележник се на концу привати артије и, с приличним респектом за баба Вујкину муку, сачинити контуру сериозног и разложног тестаментарног акта, по њезиној вољи.

"Е, тако, тако... Бог те живио господине!"- одану баба Ваујка, благодарећи му, ко да је свршила грдно важан и пречан посао.

Пошто се врну кући, не распреми се, не заложи ватре, нити ишта окуси, но се онако одевена сручи на миндерлук преко олињалог, аленог ирама, с враном шаром и ројтама, досеглим до испрепуцаног, алс лимун жутог патоса, од липових треница. Тако је затече и сутоњ, кад говедар њену Планинку припусти у авлију. Кравица дваред отегнуто мукну, тужна што је на двору не дочека нико. Баба Вујки, која је и до тад грко јекташе о стиснуте шаке, нови поток суза лину под гушу, квасећи мрка пера њене шамије. "Еј-ееј, кћери и ранитељко, Планинко моја...нема нама наше Амине. Ни мене ти ћери, бити неће. Опрости душо, матери својој...међу туђим ћеш остати светом ...". Клонулих удова и ојађене душе, она натера себе - придиже се. Отетура на двор. Пред раскрыљеним, стајским вратницама, кравица неодлучно ишчекује своју другарицу. Нада се оним кристалићима соли с њезиног длана. Осврће се око себе: великим, кротким очима тражи Амину и чуди се, што нема кучета да скаче уз њу горе, да је докопа за ухо или за ногу, истрчава се на њу и лаје. Ал - ништа.

Обневидела од слабости и суза, баба Вујка дотетура до своје Планинке. Пада јој око врата, свеједнако јој нешто шапуће. Неразговорно мрмља и благосиља. Кравица, стрпљиво чека. Млеко улило у виме - само што не пукне. "Угрушаће јој се, јадна ти сам...", лецне се Баба Вујка, те вуче корак по корак, до шупице. Привата се чабрице за мужу, ма јој обадве руке клону, чисто - ко туђе. Нема у њој моћи, ни колко у пилета. Свежина рано-јесење вечери јој се отпут у кости увуче. Безубе вилице, саме од себе кретоше фуриозно да шкљоцају. Трепташе васцелом снагом - алс лиска на јасици! Инстинктом преплашеног живинчета вођена, сметено се усмери натраг, ка кућерку, ма се затетура те пада - ничице. Тегобно и мучно се вуче по авлији потрбушке, последњим трзајима.

Сутра изјутра, лицем на Миољдан, селски говедар је затече мртву, пресамићену преко прага њезине кухинице. Разгласи сељанима. Дојавише кмету и у општину, те ти се ту обзнанише баба Вујкини аманети... Саранисмо је сутра-дан, последњег дана септембрија, по благом, сунчаном времену. Кућицу, с оно мало преосталог имања, баба Вујка заветова цркви на зираћење, с аманетом: "да се све наново уступи Вучку - да има несретник где главу склонити - ако се однекле жив покаже све тамо до краја овог, деветнестог века... Тек након тога рока, црква се аманетно обавезује, да му прочита опело и парастосе, за покој грешној души његовој, на ономе свету. Све дотле, има се сматрати живим, заблуделим сином свете матере цркве и рођене његове, ојађене мајке, што га за својега вакта - не дочека".

Но, не имаде се рашта толико отезати.

Не протече ни цела година, кадли о Вучку наново, стадоше колати приче. Најпре се пронесе, да на гробљу неко, криомице од сељана - може-бит', ноћу -, ужиже свећице под крстом, на хумци баба Вујкиног гроба. Потом разгласише како двојица - варошки одевених незнанаца - свраћаху до оних марвених трговаца у вароши, где санћим, сондисаше: може ли се?, и - којом сумом? намирити стари дуг негдашњег Зебићевог казначеја? Сељани, алс и вазда: ко верује - ко не верује, кад ли, нетом за овим причама умотрисмо: на баба Вујкиној кућици пурња дим из оцака! Утом већ и Цвеја, црквени служитељ, повери неким да сам Вучко - у цркву свраћаше:

"Јест, Бог и душа, он је ма ... да ти јако у авлију бане, рођеним очима га позно не би, таким се начинио!" - узбуђено препричава црквењак, а у тој причи, Вучко дабогме, хич не наликоваше фуриозном јуноши из проујалог доба, барем на око. "Иначе, под оним туђинским аљинама, чивитној ћитајки и пеленгиру, он ти је и у овај пар осто алаук и кевил што 'но реч - мимо свет! Натуко фес до по већа, а грдни, риђи золуфи га туку по раменима. Повр свега, забражђен море наквом шамијом, на подобит турске буле, те му се једва још оне ледене очи виде! Наш попа, болећ каквим га Бог дао, говори да се Вучко, у срцу, здраво каје...и сузицу је, вели, пустио уз реч о теретном животу и лакој смрти несретне му матере, ма – узаманце прича! Да се покајо, не би онаки одо по свету, ко коледар на Белу недељу!"

Црквењаково казивање сељани слушаху с неверицом, ма убрзо се и сами осведочише у необичност Вучкове нове појаве. Снагом дошо шири и крући, те се чинио нижим, а лица вазда покривеног, чисто алс некоја крцелијска пуштахија. Мада се настани у вароши, виђаху га како почесто (ђа фијакером, ђа на коњу), наврће до кућице у Макевину шору. Доведе дунђере, те окрпише шиндру на кућном крову. С пролећа, окреса сухе гране бресака у маленом врту. И - вазда у цркву свраћа. Једаред са собом доведе ситну, плашљиву женицу: трбух јој, што 'но реч - до зуба. Само да се породи! "Санћим је жењен, ћерком неког пинтера, Ставре-Цинцара (с којим се ортачи, те му тарницама суху, растову грађу, те ини еспап дотура - из читаве Кнежевине...)", повераваше Цвеја црквењак баба Паулини, која се, набасавши на чудновати пар, згрануто и дуго крстила у порти наше цркве.

Не смичући мараме с лица, ни феса с очију, Вучко изазиваше зазор и језу међу сељанима, једнако ко што и он од њих зазираше. Ко га баш не стигне заобићи, хитро му назове Бога, те му се журно уклања с видика. "Бог ти помого!", узвраћа Вучко грубо и оштро, ко да засеца камом из претећих, бакрених цагрија што су му вазда одскакале с бока, о широком, кожном силају. "Узаман се исповеда и прилаже на часну трпезу...нису ту чиста посла, Боже ме прости...", сашаптавху се сељани, згрожени његовом појавом, ма сваки би, јамачно сузу пустио над страшном повешћу Вучковом, да могаху чути (да поп Арса икоме повери), његову потресну исповест.

У оним тиквама с почетка повести о баба Вујкином несретном сину, бејаше толико турских сребрњака и тек искованих, књажевско-српских бакаруша, да је право

чудо како не потонуше у савско блато, пре но што Вучко чамцем доспе - те их спаси! Испрва мишљаше да их на другој страни реке разлупа, ма како се тикве (ваљано залирене воском), показаше зорли поузданим ћемерима, одустаде од таквог наума: "Одевен у рубу и чакшире оног аласа, без икојег џепа, куд бих с новцима? Бејаш и без опанака, босоног...", - анализоваше Вучко, много година доцније, своју жалосну позицију гусара - почетника. "Бијаш у грдном дугу...карташком - јабоме. Од некога пречанског лисца, коцкара, слушах свакојака чуда: о рулету у Пешти, о рпама златника на карташким асталима земунских биртија и бурдеља...вукло ме, једнако - ко да само на ме чекају! Земун није преко света, мислим се: обрнућу Зебићеве паре те, кад зарадим, врати што је њиово, а што преостане, - мој ајлук! Рачунах тако. Ма, што 'но реч: иксан снује ма, Бог одлучује!"

Мора бити да Богу у тај пар никако не беху миле шпекуланске химере једног фуриозног јуноше, те му не даде цигло до скеле, јадно ли до гомиле дуката и форинти у земунским биртијама, доспети. Уморан и гладан, ма окретан и хитар какав бејаше, Вучко ти се, с два-три уплетена, врбова фиргаза, докопа замашног комада савске деверике. Не имавши никојег огња (кресива, јали жигице), приступи двома куждравих и сунцем спечених алаука, закупљених пурењем кромпира у пуору стишане ватре. Година, ни других својстава им просудити не могадијаше, ма како големи џукац, гаров, лежаше међу њима, чињаху му се неким простодушним чобанима-овчарима, што га окуражи. Назва им Бога, те милостиво понуди ортаклук у оскудној заири. Ови то приме оберучке и - чисто обрадовани - прегну на дело: крепко разгрћу угљевље и нове огранке на ватру дотурају, свеједнако га сином и братом називавши. Њега отпут лецнуше извесна претеривања у лепоречивости нових "ортака" и тескобна слутња му на груди леже.

Летњи дан се примицо крају, а наоколо - ни живе душе. Још беше видно, ма сумрак се јавашно прикрадаше из врбака. Она се џукела узловирила. Цврчање рибе на жару јој галиче ноздрве, те јој се цеди слина с њушке. Ма како да се градио индиферентним, Вучка, наместо глади, све јача зебња спопадаше, те кад га салетеше: "Шта носиш, брате у тим тиквама? Ракија ли је? Шта је?", готово се и не зачуди, но се у бег даде! Узаман! "Кара-Мусо, држ га!" - повичу, те га натуткано пашче за трен дограби, и - санћим ортацима - бејаше ласно да га ајдамацима на земљу стровале.

Вучко се зорли опира, ма - узаман. У тај пар му се тикве о главу олупаше!

Испребијан, гладан и поаран до последње Зебићеве паре, с тугом се сећаше родне кућице и сироте матере своје, како пред иконом Св.Николе неутешно сузе рони, те ти и сам проплака горко. Алс у тегобном, мутном бунилу, свака жилица снаге га болно жигаше. С расцопаног чела и листа десне ноге (раздртог зубима оног пашчета), липташе крв. Осећавши се немоћним попут јоште слепог, одбаченог мачета, по први пут на смрт помишљаше, те Свемоћнога Спаситеља, скрушено мољаше за милост и спасење своје. Мада бејаше лето, оштар, појачи ветар духну пред зору од реке, те му ладноћа у саме кости продираше.

"Свест ме на смену напушташе и наново се враћаше, свеједнако ми страшну пресуду саопштавајући: пропаст! На ноге хич не могадијаш, ма, све и да имаде некоје силе у мени, у онај пар ти - изгубљен бејадох: преда мном и иза мене, провалија зијаше! Да Господ не наведе неке аласе, добре неке људе, те ми се смиловаше онога јутра, мучно да бијаш кадар још дуго дијанисати..."

Повративши га, што 'но реч - из мртвих, Вучкови спасиоци жалостиво слушаху његову потресну "исповест" како: бежанијом од зулума ордије зворничких Турака -, о концу живу главу изнесе! Некрст му (санћим), на његове очи, сву фамилију сатре и огњиште огњем сажеже. Њега самог, заробише да им служи, ма како им се чињаше на издисају, у галопу га са коња стурише, анасанишући "шугаво пашче, ђаурско".

"Приповедајући им, ласно ми бејаше над худим својим усудом проплакати, јербо, у тај пар, самоме се себи чињях страдалником, грђим од икојег погорелца". Од то доба, Вучкова повест се убрзава.

Заузимањем његових добротвора, прими се у службу код мајстор Ставре Цинцара, механиције и пинтера посавског. Од задњег ћирице и потрчка - будући писмен и окретан - мало по мало ти он, том Ставри и његовој госпођи, десном руком постаде. Сем тога, њиховој петнестогодишњој ћерци - јединици, од прве за око западе! Девојче бејаше мршава и доста неизгледно, ма у толикој му мери привржено, да би и већем неком газији у вољу ушло, доли ти Вучку. Газда се испрва испречи, па - ни да чује! -, ал мајка девојчина (без чијег мираза Ставра ни упола не би био онај што бејаше), стаде уз ћерку, те и отац, што 'но реч - леже на руду.

"Упаде сикира у мед новоме момку!" - опажаху завидне калфе, механиски момци и остали намештеници што, у доброј мери, истина бејаше. Тог сиротана без игде икога - како су веровали - газда и газдарица гледаху, алс род им рођени. Оно истина, и сам Вучко, свим силама залеже за свој добар глас. Поштено прегнувши на сваки рад и не либећи се шегртовања, за цигло две-три године, стече ти он и лепу пару и респект умешног мајстора. Само, уз стечену позицију ићаху и обавезе: мајстор Ставра га све чешће истураше у разна пословна сондисања, диспуте и комбинације. А времена беху мутна и преко јего - несигурна. Многи се војнички субјекти сукобљаваше, како на границама, тако и диљем ондашње Кнежевине: Аустро-Угари, Бугари, различите турске (нахијске и санџачке) хорде, српски устаници, ајдуци и руски добровољци, арнаутски одметници и - ко све још не! Свако пословно дејство, а поглавито путовања, с грдним ризицима скопчани бејажу.

Дотурање ново-сачињене буради, чабрица и каца великом купцу - неком важном гросисти пиротском - бејаше у то немирно доба на Вучку, алс већма поузданом заступнику, те будућем зету газда Ставрином. Окретност Вучкова и кураж (а, може бити и сам случај), учинише те се - у више маова - ова ризична путовања срећно окончаваху. Ма, тога пролећа - тако не би! Чувени пиротски, двонедељни панађур на Цвети - са силесијом сваковрсне: пиротске, хомољске, румунске, бугарске, призренске, битолске, солунске, па и стамболске робе - одавно се беше истутњо и слепо, а о газда Ставрином пазару ни трага, ни гласа. Узаман се он нада и дешператно погледа запрегу својих коња-араплија натоварену разним еспапом (дугама, шинама, шрафовима, фарбом и сл.), нужним за нови, пинтерски обрт. Ни Ставрина госпођа Пола, не дочека товар јевтине шоме и вина за, ваздан жедне госте механе "Калипсо", која под њезином руком бејаше. О госпођици Јони - да се и не збори! Испрва, докле се Вучку још надаше и којекако. Ма, кад промину месец, па и други - девојче клону, алс мразом опрљен цвет. Сваки разговор у циљу изналажења утехе, туробно од себе отураше. Оцу и матери јој, чисто мучно бејаше гледати је такву.

Да се бар икоји од момака, што Вучку на путу секундоваху, врну посведочити шта их снађе, ма - ни то. Крај све дојакошње "тврде вере" у намештенике, тек с јесени, једно писмо (приспело по неким, отуд, винарима), отури опаког црва сумње који мајстор Ставрино срце читавог лета мукло нагризаше... "Чух поуздано, брате Ставросе, како ти еспап и људи, од турског зулума пострадаху..", - стајаше црно на бело, руком пиротског трговца (Кир-Васила), труковано: " У повратку одовуд, ороби их ордија бесних бешлија сврљишких, којој се не стигосе с пута уклонити...једног од момака ти, у онај пар - посекоше, докле се о самоме Вучку и другоме момку, хич не зна: изгибоше ли, ил може бити, некрсту у робље западоше?"

"У окршај с башибозлуком бешлијским, што се у расулу (све пред собом палећи и пљачкајући), повлачио према југу, није се смело улазити", казиваше Вучко, много доцније. "Кад већ бејасмо худе среће те им се с пута не макнусмо, ваљало је цигло главе

спашавати...ма, несрећни Пера Марков, припуца у паници. Узловрени коњи у галоп јурнуше, а бешлијама бејаше ђеиф - трка и лов на ђаурске главе. Петрова глава прва паде, уз бесно смејање и алакање..". Уз Вучкову помоћ, Љубаш једва устави запрегу, те ти се ту обојица стану улагивати гомили целата који и даље алакаху. Не посекоше их, ма им и не дадоше својим путем ићи. Претресосе их до голе коже. Баговима им некојим у букагије спетљаше, те их за лотре на колима повезаше, све једнако их до крви камцијајући. У више наврата без свести остајаху: "Колко све то трајаше, те шта им је наум с нама чинити, данима не знадосмо..."

Немогућност поимања будућих наших патњи, велика је милост Божија!

У онај пар, Вучково се и Љубашево страдално путовање међу Турцима, оконча тек у далекој, анадолијској недођији, пред мрачним, зјапећим окном неког рудника. По Вучковим речима "театор бејаше страшан": међу грдним рпама мрке земље и прашине, одрпанци се силни врзмаше. Једини, богато и по турски одевен, одвећ дебео Турчин, којег бешлије бимбаш-Феридом ословљаваху, урла што га грло носи, љутито им се у лица утичући. Како Љубаш и Вучко ни турски, ни грчки ич не знађаху, нађе се један од оних одрпанаца, неки Тоше Бугарин, те им надаље - толмачем с Турцима бејаше. Ма, и мимо толмача, обојица увиђаху како ће - из онога ада - мучно кости своје ишчупати.

"Разбојници! Бедна ђаурска псета .." - толмачио је скрушени Тоше фуриозну вику бимбаш-Феридову - "од овог вакта сте робови светлог султана и животи ваши су ево, у овој мојој шаци...", (колачио је очима, грабећи их за гушу)! "Јер сте се дигли оружјем на свога господара! Своје погане руке окрвависте газијском крвљу бранилаца престола и вере...". Вучко науми приговорити, ма га голема паника на лицу доброга Тошета, намах стукну. "Е, мој братко, свако опирање Ферид-аги плаћа се животом", објашњаваше им доцније Тоше. "Овако, док је глава на рамену, уз Божју помоћ...", (бојажљиво звернувши око себе, крстио се скрушено)," може бити - пак преживимо..."

Одредише им једну од бројних, грубо склепаних сарчана (дашчара), с кровом од некојег тенећа, притиснутог големом стенчугом, како га ветар подиго не би. Танка простирка сламе, те по једна дрвена кашика и ћаса бејаху им сво "покућство". Усправити се унутра немогадијаше, него се с врата морало погнуто, јали се вући на коленима. Овакав, санћим квартаљ и смештај, не штићаше од врелине једнако ко ни од ноћне ладноће. Бејаше само заклон од кишног дажда, кад наиђе. У трима сигурнијим, на дуж зиданим страћарама налажаху се једино хастахана (санћим, болница) с хећимима и разним ћирицама, ашчије с екмециницом, оружарница, те квартири аскера-капиџија. Сем ових, што 'но реч - стабилних објеката, широким, цомбастиим плацем се повоздан врзмаху коњске запреге које, у ритму рударских шихти, некуда одвожаху товари угљених громада, комада и цепаница.

Од то доба, баба Вујкин заблудели син и сиротан Љубаш, бивши газда Ставрин коњушар, (избеглица прекодрински, који на свету збиља никога свог не имадијаше), стадоше бити делом ове Ферид-агине, грдне робијашнице. Без дана одмора, од сабаха и танког фруштука, до оскудне и посне вечере - тешким пијуцима у утроби земље, одваљиваху наслаге угља са брда, које их сваки час могадијше затрпати, живе. Две пуне године, белог дана, не видеше. Млађи и слабије грађе, Љубаш стаде све чешће побољевати, ма му хећими дуље од дан-два пландовати не даваше. Најпосле, и крв пропљува. Увиђајући да им спасења другога нема, Вучко приступи групи бегунаца, вођених Ангелосом, младим Грком са Самоса, који познаваше путеве и беспућа анадолијска. Унаточ грковој јамачној вештини, па и скривеним јатацима, Ферид-агине бешлије их већ трећег дана открију, те сурово казне. Пресудом некаквога, санћим конзисторијума (сачињеног од самих агиних намештеника), хећими свој петорици бегунаца састругаше носеве и одсекоше уши. Већ трећег дана, тако наказне, с чалмама завоја око главе, наново их сатерају у рударску јаму. Љубашу се краста на лицу даде **на**

зло: сву ноћ сирома у ватри бунцаше, мајку зазивајући. "У само свитање, мученик на мојим рукама душу испусти, ма готово му позавидех..." - стиснутога грла, са сузом у оку, описиваше касније Вучко ово своје страшно искуство.

Ојађеног и унакаженог, напусти га свака нада. Ма, суђено му бејаше - да преживи. Не протекоше ни цигло три месеца од смрти Љубашеве, кад ли наступи катастрофа: попуцаше дирекци несигурне оплате рударског окна и провали се само гротло пакла. Грмљавина урушавања брда мешала се с јауцима и запомагањем људи на бугарском, јерменском, македонском, турском, грчком, српском, талијанском, мађарском, те којим све не језицима! Рој Ферид-агиних намештеника и наоружаних капиција, невичних и без нужнога алата, мучно да могадијаше икоме помоћи, ма они то и не покушаваху. И сами престрављени, повећаваху збрку, алакајући и пометено се врзмајући наоколо. У тај пар ти се дојакошње рударско окно, очас преобрази у хумку понад заједничке раке дојакошњих рудара-робова. Спаси их се једва преко туцета: што се затекоше близу излаза, ил што их слепа, подземна сила одбаци на површину. Главама, раменима и шакама отурајући са себе земљу. Израњаше на светло дана, један по један - алс кртице. Вучко и Тоше Досев, бејашу међу њима.

Намах потом - наступи бежанија.

Стадоше се утркивати ко ће пре умаћи с уклетог места: бешлијске капиције седлаху коње, хећимске ћирице презаху запреге., док оно мало мештана - горштакa, отпут промени став према Ферид-агиним робовима: љубазне речи им упућиваху, нахранише их и оденуше. Стара Туркиња избораног лика, која га брижно дарова меканом, памучном шамију да њоме покрије своје младо, унакажено лице, подсети Вучка на његову сироту мајку, те готово заплака од ганућа. Незнање турског језика спречаваше га да разуме шта се око њега збива, ма му Тошетово толмачење поможе да схвати: Ферид ага бејаше одметник од закона! Узурпирао је власт те, помоћу својих плаћеника, читаво ово место годинама држаше у вазалном односу. Мимо царског фермана и сваког правила, отворио је стари рудник, на своју руку. Истина, у оном метежном вакту грдних војних побуна широм Отоманске царевине, не бејаше једини узурпатор, ма јамачно - један од већих.

Ненадано урушавање брда и погибија многих робова-рудара, учинише да се бешлије и разни најамници разбеже - куд који. Појмивши како агина (ма, и њихова) непочинства, мучно могу остати тајна званичној турској власти, свако гледаше, што 'но реч - спасити сопствену кожу. Абдул Хамид Други управо бејаше суспендовао (на кратко успостављену), прву уставну власт у турској империји. Одлучан у личном, султанском самовлашћу, за самовољу одметнутих поданика, милости не имадијаше. А, око Ферид агиног пакленог мајдана, већ се грдна прашина диже. Он сам, дознавши за размере урушавања свога разбојничког конструкта, гледаше се што даље одмаћи од места злочина, ма - узаман. У тај га пар, никоји јатаци не могадијаше (а може бити и не смедоше) заклонити, те га потера, путем разних доушника, брзо шчепа за гушу. Окривљен поглавито ради неовлашћеног посезања за државним, рудним благом, те ради дезертерства и саботаже фронта (за одбрану империје и вере) у ратним условима, Ферид ага остаде без главе, а његови наследници - без агинског угледа и имања. На страдање стотина - кривицом тога истог аге - крвнички мучених и усмрћених робова султанска се правда слабо осврташе. Премда (пред кајмакамом и иследницима приспелим чак из Киршехира), Вучко и Тоше (уз још тројицу преживелих сапатника), бејашу директни сведоци и жртве Ферид агиног дугогодишњег разбојништва, кадијина пресуда њихова имена - ич не спомињаше. О намиривању штете поаранима и осакаћенима - да се и не збори. Имадијаше се сматрати батлијама што су још живи, а једина милост бејаше султанов фермано о њихову праву на кретање и слободу аргатовања - широм отоманске царевине. Не часећи часа, стрепећи од турске

превртљивости, двојица Јермена (Магар и Бартол) зграбише пут под ноге, окрећући на исток. Црнокоси, кудрави Грк, Петрос - с камена на камен, крете пут запада.

Без акче и динара, наказног лица, Вучко не знаде на коју би страну.

"Еј, братко, братко," - настојаше га куражити Тоше - "неко без носа, неко без главе...с Богом ти нема погађања. Ма, опет велим, ако нам животе доведе сачува, ни сад нас неће од себе отурити...". Премда већ донекле и сам турски поимаше, па и натуцаше, (зачуђен буљуком речи које и у његовом завичају "исто кажу"), Вучку бејаше преко јего мрско - Турцима се обраћати. Чињаше му се, све очи у његово наказно лице зверају, како проговори. Стога се, што 'но реч - алс дављеник за сламку, бугарског толмача држаше. Ма и свикнули беху један на другога, зближивши се у несрећи. Ситан и мршав (сама кост и кожа), мада незнатно старији, Тоше се заштитнички наспрам Вучка постављаше.

Бејашу сушни, летњи дани, те им насумично базање незнатним пределима теретно не падаше. Ма, иксан ти није ко тица небеска, но му ваља вазда - на сутра мислити! Стога, кад понад непрегледног дуванских поља, на висоравни под чемпресима, пред изгледну неку кућу (конач агалирски) набасаху, намах се ту и уставе - каквом се било послу надајући. Султанов ферман, ма и вештина Тошетовог (по турски) егленисања, учинише те их домаћин - из оних стопа -, најамницима за бербу духана прикључи. Побожан и стар, тај ти Бећир-ага којег сви одреда (од снаха до шталских момака), сахибом називаху, бејаше болећ на зао удес двојице несрећних ђаура-јабанџија. Сахибов надасве велики ђеиф бејашу дуги, јавашни разговори с Тошетом о његовој, бугарској отаџбини. "Еј, еј, безбели, бир-земан оно бејаше!", - уздисао је, за "славним вактом" султана Абдула Мецида Првог, од намаза до намаза - наргиле не гасећи. "Зорли-низамлије у алем-Варни бијасмо!" - вај-кадашњих се дана младости присећаше.

Сам Вучко бејаше вољан дуљем остајању на душевног сахиба агалуку, где наказним својим ликом никога више не згражаше, ма Тоше - ни да чује. Уплашеног за судбину жене му и деце (осталих код куће у Ћустендилу), место га не држаше. "Ама, подгојисмо се код Бећираге, братко! Дома те стара мати чека, а може бити и твоја Јона за тобом сузе рони...", - настојаше га ободрити ма, Вучко грдно дешператан остајаше. "Мајка ми је, мора бити, већ умрла од јада. И боље, него ли да ме дочека ваког...а Јона? Јамачно се одавно удала...нек јој је пред Богом просто!" Мада беше престрављен мишљу о излагању погледима својих ближњих, не могадијаше ни сам остати у туђинском милету, турском. Стога им крајем лета, након трећег браћа духанскога лишћа, Бећир-ага поштено одброја заслужене ајлуке, те ти се у тај пар, обојица - од старога хасиба опросте, људски.

Од Ангоре до Солуна, те даље до Куманова, што поштанским кочијама - што лађом, Тоше и Вучко пропутоваше лакше и брже него се надаху. Турско-српске војне беху већ окончане Цариградским миром и никоје их оружане силе ни једном не устављаше. У Куманову се братски ижљубе, те продуже свак на своју страну, не слутећи да ће (за цигло неколко лета), наступити српско-бугарско војевање! Доцне, кад већ и та нова удари покора, мора бити да се обојица са сетом сећаху, свога заједничког, грдног пострадања у којему један другоме - алс рођена браћа бејагоше.

Моравском Србијом проходећи, Вучко у свакој паланци, при сваком кораку, на себи осећа згрануто загледање нашега света. Загледају га, разуме се, и на сокаку пред мајстор Ставрином радионицом. Забраћен турском, шареном шамијом те вас у дуге, замршене косе, золуфима буди он грдно нелагоду и недоумицу - између страха и сажалења у свакоме. Од негдањих познаника и комшија, не познаде га - нико. Пре но што му се гласом обрати, ни газда Ставра га познати не могадијаше. Ма, пошто се и ово деси, мајстору бејаше - алс пред собом вампира гледа! "Јес, јес, ја сам мој газда, ама и

нисам...", - мукло се насмеја Вучко. "Дуб сам, пакленим огњем спржен и право из пакла стижем".

У најкраћем изложивши зао удес двојице момака (Петра и Љубаша), алс и онај сопствени, баба Вујкин несрећни син ти ту и целу своју, преступничку прошлост исповеди. Кајући се, признаде грешно затомљење мајке (што му, у онај пар још жива бејаше), баш ко и ону лаж о своме страдању од турске ордије које (у оно доба), још не искуси. "Ма, стиже ме страшна казна Божија за искушавања милости његове..." - закључи, са сузом у оку. Од газда Ставре скрушено заиска исплату правичног ајлука за вишегодишња залагања и дело.

Ни један ни други - не помену Јону.

Вучко, будући убеђен да је одавно удата, хотимице не пита ништа, клонећи се мучног разговора. Газда Ставра опет, знајући како је на ствари - ћуташе своју, очинску муку: колико год момка жалио, сваку мисао о њему алс зету (у овако жалосном стању), уплашено од себе отураше. Похита стога, што 'но реч - одрешити кесу, савест своју намирујући, ради што бржег Вучковог отправања.

У тај пар се, међутим, појави сама Јона.

Уочивши грдну газда Ставрину nelaгоду, Вучко - и сам у неприлици - поглед с девојке одвраћаше, на супротну се страну обрћући. Ма, узаман се надаше како га, попут толико других, ни она познала није. "Вучко..." - слабашним гласом јекну убледела Јона, качећи му се о пешеве чивитне ћитајке, алс дављеник за сламку што се хвата. Одвећ ојађен и скамењен, Вучко намах бејаше немим сведоком мучног театора што се међу оцем и кћери пред његовим очима одвијаше. Газда Ставрине, најпре благе и обзирне, ма потом и осорљиве упуте да јој се ваља (поради њеног, ма санћим и Вучковог добра), манути момка којему је доста његове несреће, Јона јецајима, циком и бусањем у груди отураше. Не могадијавши већ дуље дијанисати, Вучко дешператно стрже шамију те с откривеног, наказног лица, пркосно-болан поглед у Јону упери. Девојка међутим, ово издржа - ни педља не узмичући: "У моме срцу ти си исти, те ако ли ни теби мене нису из срце ишчупали, место ми је уза те!"

Против толике њезине љубави и воље, ништа се не могадијаше.

Негдању позицију у газда Ставрином домазлуку повративши, Вучку се и нешто од његовога самопоуздања врну. Окуражи се те, једнога од газда Ставриних коња јахајући, крете да се с јадном баба Вујком види - затекне ли је још у животу. Приспевши пред село још за дана, сјаха у пољу таму ноћну сачекавши, те ти се пешке, јавашно, Макевину шору прикраде. Ма, пред самом старом, опалом кућицом нестале његове куражи. Амина га осети те му се отпут јурну качити уз ноге, умиљавајући се и цвилећи. Вучко је уплашено умири, грлећи је и милујући. Кроз прозор осмотри пламичак кандила у собици и њу, ојађену... Сићушна, смежурана и гологлава, погнута пред познатом му, старом иконом: крсти се, метанише, клања се, а уста јој се мрдају, затворају и отворају, показују шупљину тамо иза усана, као да отвораш и затвораш неку стару бурмутицу. Њему сузе линуше из очију, вас цепташе душом и телом од ганућа, ма снаге не имадијаше онаквим јој, унакаженим лицем у очи погледати.

Окрете натраг, са срцем у самоме грлу. Одмичући се од драге кућице, удари трчати, свеједнако грке сузе гутајући и чагрићем се некојим саплићући. Под рано-јесењим, небом пуним звезда, узнемирени сеоски пси, лајаху френетично. Тек кад бејаше далеко у пољу, виде да га Амина у стопу прати. На, ноћном росом овлаженој трави, дуго он, дуго с баба Вујкином кујицом сеђаше и плачући је наговараше да се врне кући. Она га међутим, само нетремице посматраше својим паметним, псећим очима исказујући срећу што га види. На концу, већ јашући, покушаваше јој је заварати траг те некако ипак, умаћи ма - бамбадава! Кад год би се осврнуо око себе, Амина му бејаше на видику: једнако жустра у науму - да коња и јахача одано прати. Мењање

њиховог ритма, из каса у галоп, те из галопа у кас, хич је поколебало није. Након вишесатне трке, приспеше и до скеле, а пашче не одустаде, те га Вучко већ мораде узети са собом. Помишљаше на баба Вујкину жалост за пашчетом, ма умириваше се наумом како ће убрзо, ипак, изнаћи куражи за виђење с матером, те ће јој, у тај пар и верну другарицу довести.

Све друго што се, у овој повести о баба Вујки и њезином несрећном сину, збило - већ је одавно знано. Ал, народ ко народ, наново диспуте отвараше. "Треота је од Бога што јадница не дочека да га види жива..." - уздихаху неки. "Смилова јој се Господ те је узе, да не гледа наказност свога јединца..." - сматраху опет, други. Трећи бејаху неодлучни: чињаше им се како би и први и други могли бити у праву.

Ма, Бог је у томе већ пресудио и једино Он своје разлоге зна.

.....

Речник мање познатих речи:

- *Абер (хабер)....вест, глас, порука;*
- *Абонос.....тропско, црно, тврдо дрво;*
- *Авлија.....двориште;*
- *Ага.....племић, газда, војни старешина;*
- *Ајдамак...проштац, батина, штап;*
- *Ајлук.....плата, надница, зарада;*
- *Алакање...вика, галама, дрека;*
- *Алаук.....ветрогоња, зајавало;*
- *Алено.....црвено, пурпурно;*
- *Алс.....као, попут;*
- *Аманет...поверавање, завештење;*
- *Анасанисање...грдња, псовка;*
- *Аскер.....војник;*
- *Араплија...коњ, арапске пасмине;*
- *Ашчија.....кувар;*
- *Баг (багови).....ланац (ланци);*
- *Батлија.....срећковић, срећник;*
- *Башибозлук...нерегуларна, обесна војска;*
- *Безбели...заиста, наравно;*
- *Бешлија...плаћеник прив.војске, обично коњаник;*
- *Бимбаша...војни чин (у рангу мајора);*
- *Бир-земан...добро старо време;*
- *Болећ.....сажаљив, саосећајан;*
- *Буђелар...новчаник, каса;*
- *Була.....стрина, тетка - удата жена;*
- *Веђе.....јаке, маркантне обрве;*
- *Врано.....црне боје;*
- *Вратило...део разбоја за намотавање основе ткања;*
- *Галицати...шкакљати, голицати, драшкати;*
- *Газија.....јунак, херој, витез;*
- *Грдно.....велико, гломазно, одвећ, много;*
- *Дажд.....киша;*
- *Дешператно...очајно, погружено;*
- *Дијанисати...трпети, издржавати, подносити;*
- *Диспут.....спор, сукоб, расправа;*
- *Дунђер...старински дрводеља, тесар;*
- *Ђаур...који није муслиман, неверник;*
- *Еглен...разговор;*
- *Екмек, екмеџиница...пекар, пекара;*
- *Еспап...роба, намирнице, ствари;*
- *Жигица...шибица, палидрвце;*
- *Зазор.....непријатност, стид, nelaгода;*
- *Заира.....залиха хране, следовање;*
- *Здраво.....овде у значењу -доста, пуно;*

- *Земан.....временско доба, рок;*
- *Зират.....коришћење земље, обрађивање;*
- *Зифт.....наслага смоле, катран;*
- *Золуфи...пуштена коса поред ушију, низ лице;*
- *Зулум.....насиље, терор, неправда, штета;*
- *Зорли.....веома, у великој мери, много;*
- *Израчитити (се)....викнути, раздерати се;*
- *Ирам.....тањи ћилим украшен везом;*
- *Јабоме.....дабогме, наравно;*
- *Јавашино.....лако, тихо, без журбе;*
- *Јако.....сад, овог часа;*
- *Јамачно.....сигурно, вероватно;*
- *Јатаци.....саучесник, ко некога скрива или помаже;*
- *Јуноша.....дечко, момчић;*
- *Кајмакам...заступник везира или валије, намесник;*
- *Калем.....на дрвену или металну цев намотан конац;*
- *Калеж.....блато, смеће, нечистоћа, грех;*
- *Казначеј...благајник;*
- *Капиција...стражар, чувар капије под оружјем;*
- *Карлица....плитка, дрвена посуда за млеко;*
- *Катана.....наоружан стражар, војник, посланик;*
- *Конзистериј...судско веће, духовни суд;*
- *Контура.....нацрт, скица, обим;*
- *Крџалија...одметник, хајдук, рзбојник;*
- *Крепко.....бодро, снажно;*
- *Кресиво.....белутак и метал за кресање варница;*
- *Куждраво...кудраво, чупаво, ковчаве косе;*
- *Кураж.....одважност, храброст;*
- *Метанисати...молити се богу, сагињући и усправљајући се;*
- *Милет.....народ, нација, племе;*
- *Миндерлук...канабе, диван, софа;*
- *Мумаказе.....маказе;*
- *Муштулук...награда, поклон за радосну, добру вест;*
- *Награди (да тка)...намести разбој, опреми разбој за ткање;*
- *Намаз.....муслиманска молитва;*
- *Наргила.....направа за пушење дувана;*
- *Низам.....регуларна војска у отоманској империји;*
- *Облигатан...обавезујући, званичан;*
- *Ограњци.....танке гране посеченог дрвета;*
- *Ордија.....гомила, маса, руља, хорда;*
- *Отпут.....нагло, одмах, одједном, изненада;*
- *Панађур.....вашар, сајам, пазар;*
- *Пеленгир.....мушке вунене гаће до испод колена;*
- *Пинтер.....бачвар, мајстор за израду дрвених бурића;*
- *Плајваз.....оловка, писаљка;*
- *Потекар.....опет, поново;*
- *Пурити.....пећи на жару (пухору);*
- *Преко јего....сувише, прекомерно, несношљиво;*
- *Прегнути на дело...прионутити на посао;*
- *Ракољити се....оглашавање кокошке кад хоће снети јаје;*
- *Реза.....проста направа за затварање изнутра, засун;*
- *Респект.....уважавање, поштовање, признање;*
- *Рехав.....проређене длаке;*
- *Ројта.....реса, кићанка;*
- *Руба.....кошуља;*
- *Сабах.....рано јутро, свитање, зора;*
- *Санћим.....тобоже, бајаги, наводно;*
- *Санџачки....припада санџаку (основн.територ.управна јединица);*
- *Сарчана.....барака, шупа;*
- *Сахиб.....господар, домаћин;*

- Својство.....обележје, особина;
- Севдах.....љубав, љубавна чежња, љубавна патња;
- Сериозан.....озбиљан, неспоран;
- Силај.....опасач, каши;
- Силесија.....тушта и тма;
- Сондисање.....испитивање, истраживање;
- Такум.....прибор, кухињска опрема за кафу;
- Тарница.....велика, запрежна кола;
- Театор.....сцена, призор;
- Тенеће.....метални лим, табла плеха;
- Теретно.....тешко, с муком;
- Тежински.....грубо платно од лана или конопље;
- Толмач.....преводица, тумач;
- Тренице.....тесане даске;
- Труковано.....писано, цртано;
- Турити.....ставити, метнути;
- Ђаса.....дубља, округла посуда без дршке;
- Ђеиф.....задовољство, хир;
- Ђемер.....кожни појас у којем се носи метални новац;
- Ђерђељија.....поветарац, ваздух, дах;
- Ђитајка.....дугачка, испрошивана, памучна хаљина – мантил;
- Ђирица.....помоћник, момче у служби код некога;
- Узаманце.....узалуд, без успеха;
- Узловирити (се).....узнемирити се, сметено гледати;
- Ферман.....писмени указ, наредба, заповест;
- Фес.....врста капе црвене боје и с кићанкама;
- Фиргаз.....прут, шиба, грана;
- Фланерка.....сукња или блуза од фланела (памучна тканина);
- Френетично.....занесено, с патосом;
- Фуриозно.....бесно, безумно;
- Фруштук.....доручак;
- Хастанана.....болница, амболанта;
- Хећим.....лекар, доктор;
- Химера.....опсена, самообмана, уобразиља;
- Хич.....никако, нимало, ништа;
- Хорда.....освајачи, пљачкаши, дивљачна гомила, руља;
- Цагрије.....корице, футрола;
- Цигло.....само, тек толико;
- Цушати.....њушити, шуњати се;
- Чабрица.....мала дрвена каца;
- Чагриће.....коров, џомбаст терен у кршу;
- Чивитно.....плаве боје;
- Чубар.....тамјан;
- Џамбас.....препреден, лукав, превејан, препродавац коња;
- Шамија.....марама, повезача;
- Шаркија.....врста тамбуре, оријентални жичани инструмент;
- Шареница.....груба тканица од памука или тежине (конопље/лана);
- Шиндра.....танке дашчице за покривање крова;
- Шихта.....учинак рада једне (рударске/фабричке) смене;
- Шома.....слаба ракија, "брља";
- Шор.....сокак, споредни сеоски или паланачки пут.

.....